

מקיפין את שדהו שמונה בני אדם, שנים לכל רוח, כגון ראובן ושמעון מן המזרח, לוי ויהודה מן הצפון, יששכר וזבולון מן המערב, יוסף ובנימין מן הדרום. וכתב לו שדהו של ראובן במיצר מזרח, לוי בצפון, יששכר במערב, יוסף בדרום, מהו?

האם נאמר אף לפי הצד שבכמין גאם לא קנה אלא שורה אחת באלכסון, זה משום שהדרך הוא למכור שורה אחת בשדהו, אבל כאן, הרי אין דרך למכור בסירוגין, היינו שמוכר כנגד ראובן ואילו כנגד שמועון אינו מוכר, וכנגד לוי מוכר ואילו כנגד יהודה אינו מוכר, וכן בשאר הרוחות, ועל כרחך מתפרש שמוכר כל השדה, אלא שלא רצה לטרוח להזכיר את כולם לכן דילגם בסירוגין, אבל נתכוין להקנות כל השדה. או שמחלקים את השדה לארבעה חלקים ושוב מחלקים כל חלק לשני חלקים באלכסון, ומכר לו רק את החלק שכנגד המיצר שהזכיר, ולא את החלק שכנגד מה שלא הזכיר. [עיי' איור 10 מ"פירוש ח"י"]

איור 10

וכמו כן הסתפקו: כתב לו כמין "גאם", אות יונית הדומה לכ"ף סופית, כגון שכתב לו מיצר קרן דרומית מזרחית, היינו מיצר שנמצא מקצתו בקצה הדרום ומקצתו בקצה המזרח. ובצד שני כתב לו מיצר שהוא בקרן צפונית מערבית, שמקצתו בקצה צפון ומקצתו בקצה מערב [עיי' איור 9 מ"פירוש ח"י"],⁽¹⁸⁾ מהו?

איור 9

דהיינו, לפי הצד שבסיים לו את הקרנות לא קנה אלא שורה אחת מקרן לקרן, האם זה רק מפני שלא כתב אלא כנגד הקרנות, אבל כאן, שכתב תחילת כל רוח ורוח, אפשר לפרש שמכר לו כל השדה, ולא טרח לכתוב כל הרוח אלא רק תחילתו. או נאמר, לא מכר אלא מה שבין המיצר שכתב בדרום לבין המיצר שכתב במזרח, וכן מה שבין המיצר שכתב בצפון לבין מה שכתב במערב, שעושים קו באלכסון מדרום למזרח ומצפון למערב, ושוב עושים קו מה שבין מזרח דרום לבין מה שבין מערב צפון, זהו מה שמכר לו ולא יותר.

ב-20 וכמו כן הסתפקו: בסירוגין, כגון שהיו

18. כן פירש הרשב"ם. ותוס' כתבו בשם ר"י שפירש גאם היינו שכתב רק שני מצרים כגון

כנגד לוי, וגירסת התוס' הוא "דשמעון כנגד יהודה" והמדפיס הכניס שתי הגירסאות בפנים.

ומסקינן: תיקו. כל הבעיות האלו נשארו בספק, ולא נפשטו.

ועתה מביאה הגמרא שלוש דעות, של רב, שמואל ורב אסי, במי שמכר שדה לחברו, ולא ציין את המיצר של אחד מארבעת צידי השדה:

מצר לו, כתב לו וסימן בשטר המכירה של השדה רק שלשה מתוך ארבעת המצרים שסביבות השדה, את מקום **מצר ראשון**, **ומצר שני**, **ומצר שלישי**. ואלום, את **מצר רביעי**, **לא מצר לו**.

אמר רב, **קנה הכל**, **חזין ממצר רביעי**. קנה כל השדה חוץ משורה אחת על פני המיצר רביעי. וזאת, דוקא כשהשורה הזאת ניכרת משאר השדה, שאינה מקום הראוי לחרישה וזריעה, או שהיא תל אבנים, או שהיא תלולית עפר, שניכר שם הגבול של השדה.⁽¹⁹⁾ והטעם הוא, כי היות ולא הזכיר מיצר רביעי, מתפרש הדבר שנתכוין המוכר לשייר רק מעט בשדה לעצמו.

ושמואל אמר, **אפילו מצר רביעי**. קנה הקונה גם את השורה הזאת שבמיצר הרביעי, ומה שלא הזכיר מיצר רביעי, מפני שסבור המוכר שאין צורך בכך, כיון שהזכיר בשטר את המצרים של שלש הרוחות.

ורב אסי אמר, **לא קנה אלא תלם אחד על פני כולו**. שורה אחת על פני כל שלשת המצרים, היינו שמכר לו רק שורה אחת, כמין חי"ת.

ומפרשת הגמרא את דברי רב אסי:

סבר לה רב אסי כרב, **דאמר שיורי שויר**. מזה שלא הזכיר מיצר רביעי, מוכח שנתכוין המוכר לשייר לעצמו חלק מהשדה. **ומדשייר במצר**, **שייר נמי בכולהו**.

רב אסי סובר יותר מרב. והיינו, כמו שאומר רב שנתכוין המוכר לשייר לעצמו שורה אחת במיצר, כך סובר רב אסי שנתכוין לשייר בכל השדה, חוץ משורה אחת כנגד שלש הרוחות, שהרי הזכיר בשטר שלשה מצרים.

אמר רבא: **הלכתא**, **קנה הכל**, **חזין ממצר רביעי**.

והיינו, שפסק הלכה כרב.

ולא אמרן, אין אנו אומרים שלא קנה מיצר רביעי, **אלא דלא מבלע**, באופן שהשורה שבמיצר הרביעי, הניכרת משאר השדה, אינה מובלעת בתוך שני המצרים, מכאן ומכאן, שהזכיר בשטר, אלא הולך המצר על פני שניהם, [עיי' איור 11 מ"פירוש חי"].

19. הרמב"ן כתב שזהו מקום שאין ראוי לחרישה וזריעה, ומכל מקום לפעמים יש שם אילנות. והרמ"ה כתב שזהו תל אבנים או עפר.

מזרח דרום או מערב צפון, האם קנה הכל או שקנה רק חצי באלכסון. וכן פירשו הר"י מיגאש והרמב"ם.

מובלע מחלק רבא בין אם הוא מקום חשוב או לא, ומשמע שבמובלע בכל אופן קנה.

איכא דאמרי, אמר רבא, יש אומרים בשם רבא, שאמר בלשון אחר:

הלכתא, קנה הכל. ואפילו מצר רביעי.

ולא אמרן שקנה הכל **אלא דמבלע**, כשהמצר רביעי מובלע בין שני המצרים, **אבל לא מבלע, לא קני**, כשאינו מובלע אינו קונה מיצר רביעי.

וכי מבלע נמי, לא אמרן שקנה הכל, אלא דליכא עליה ריכבא דדיקלא, ולא הוי תשעת קבין, שאינו מקום חשוב לעצמו ולכן הוא נקנה אגב השדה כשמובלע.

אבל איכא עליה ריכבא דדיקלא, כשיש עליו הרכבת דקלים, או, **והוי תשעת קבין**, שהוא מקום תשעה קבין, **לא קנה את שורת המיצר הרביעי.**

ומדייקת הגמרא: **מכלל זה אתה למד, דכי לא מובלע המיצר הרביעי, אף על גב דליכא עליה ריכבא דדיקלא, ולא הוי תשעת קבין**, שאינו מקום חשוב, **לא קני.**

ומסכמת הגמרא: (21) **שמעינן מתרוייהו לישני דרבא**, למדין אנו משני הלשונות של

אבל מבלע, כשמובלע המיצר הרביעי בין המיצר של שניהם, **קנה כל השדה**, גם את שורת המיצר רביעי.

וכי לא מבלע, כששורת המיצר הרביעי אינו מובלעת בין שני המיצרים, **נמי לא אמרן** שלא קנה את שורת המיצר רביעי, **אלא בשני אופנים:** האחד, **דאיכא עליה ריכבא דדיקלא**, כשיש בשורה הזאת דקלים הנטועים שם כשהם מסובכים זה בזה, והיינו שגדלים הדקלים בצפיפות, והם דבר חשוב.

או, **והוי תשעת קבין**, כשמקום המיצר הוא תשעת קבין, שהוא ס"א אמה על ס"א אמה בקירוב, שזהו שיעור שדה כמבואר לעיל [יא א],⁽²⁰⁾ והוא מקום חשוב לעצמו ואינו מתבטל אגב השדה, לכן אינו נמכר ביחד עם השדה.

אבל ליכא עליה ריכבא דדיקלא, כשאין עליה הרכבת דקלים, וגם **ולא הוי תשעת קבין**, אינו מקום חשוב לעצמו, לכן **קנה אפילו כשאינו מובלע בין שני המצרים.**

ומדייקת הגמרא: **מכלל זה אתה למד, דכי מובלע, אף על גב דאיכא עליה ריכבא דדיקלא, והוי תשעת קבין, קנה**. כשהוא מובלע, הרי אפילו הוא מקום חשוב שיש עליה הרכבת דקלים, או ששטחו תשעה קבין, מכל מקום קנה, לפי שרק באינו

קבין זהו משום שמדובר בשדה, ולא נחשב שדה פחות מתשעה קבין, אבל בגינה, השיעור הוא חצי קב כמבואר בדף יא א, וכן בכל דבר ודבר הנמכר כפי שיעורו.

21. כתב הרמב"ן שכל הקטע הזה אינו מלשון הגמרא, אלא הוא מדברי רב יהודאי גאון, שאין

והמאירי כתב שזהו מקום מסוים שניכר משאר השדה. והכל עולה לפירוש אחד וכמו שנתבאר. והנימוק"י פירש מיצר רביעי היינו רביע מתוך השדה שסמוך למיצר הרביעי. וכן כתב הריטב"א בשם יש מפרשים ודחה זה עיין שם.

20. כתב הרשב"א מה שכתוב כאן שיעור תשעה

רבא:

א. דבשרה עצמה, לא שייר ולא מירי. בגוף השדה לא השאיר כלום לעצמו.

ב. ושמעינן נמי, דהיכא דמבלע, וליכא עליה ריכבא דדיקלא ולא הוי תשעת קבין, כשיש שתי מעלות: א. המיצר הרביעי מובלע. ב. אין עליו דקלים ואין בו תשעה קבין, קנה. לפי שתי הלשונות.

ג. לא מבלע ואיכא עליה ריכבא דדיקלא והוי תשעה קבין, כשיש שני חסרונות: א. אינו מובלע, ב. יש עליו דקלים או שהוא מקום תשעה קבין, לא קנה. לפי שתי הלשונות.

ד. אבל אם מבלע, ואיכא עליה, כשהוא מובלע ויש עליו דקלים או שהוא תשעה קבין, שיש בו מעלה שהוא מובלע, וחסרון שהוא מקום חשוב.

ה. או, לא מבלע, וליכא עליה, כשאינו מובלע ואין עליו דקלים ואינו תשעה קבין, שגם כן יש בו מעלה שאינו מקום חשוב, וחסרון שאינו מובלע.

בשני האופנים האחרונים [ד. ה.] איתמר לה להאי גיסא, ואתמר לה להאי גיסא, תלויים הם בשתי הלשונות של רבא, שלפי לשון הראשון קנה, ולפי לשון השני לא קנה.

ופוסקת הגמרא: שודא דדיינא. הדין בזה תלוי לפי השלכת הדיינין, היינו הכל לפי

הענין שיראו הדיין ויכירו את המוכר אם עינו יפה במכירה הזאת או עינו רעה, לפי אומד דעתם כך יפסקו האם קנה או לא. (22)

אמר רבה: ראובן ושמעון שהיה להם שדה בשותפות, ומכר ראובן את חלקו לאדם אחר, וכתב לו "פלגא דאית לי בארעא [חצי, שיש לי בקרקע], אני מוכר לך", אנו מפרשים את דבריו שנתכוין למכור לו פלגא, את כל חצי השדה שיש לו, ולא שייר לעצמו כלום. לפי שכך הוא פירוש דבריו: חצי השדה שיש לי, אותה אני מוכר לך.

אבל, אם כתב לו "פלגא בארעא דאית לי [חצי, בקרקע שיש לי] אני מוכר לך", לא נתכוין למכור לו אלא ריבעא, רביע מכל השדה. לפי שפירוש דבריו הוא: חצי מהחלק שיש לי בשדה זו אני מוכר לך, וכיון שחלקו בשדה הוא רק חצי, נמצא שמכר לו רביע.

אמר ליה אביי: מאי שנא הכי ומאי שנא הכי? מה החילוק בין זה לזה? הרי גם באופן השני ב"פלגא בארעא דאית לי" אפשר לפרש שכוונתו הוא, חצי השדה בקרקע הזו, שזהו החלק שלי, אני מוכר לך.

אישתיק, רבה שתק ולא ענה לו.

אמר אביי: אנא סברי, מדאישתיק קבולי קבלה. הייתי סבור מה ששתק, הוא משום שקבל את דברי. ולא היא, אינו כן. כי חזינא החווא שטרי דנפקי מבי מר, ראיתי את השטרות היוצאים מבית אדוני, היינו רבה

בממון אומרים המוציא מחבירו עליו הראיה, כאן נראה לגמרא, או לרבנן סבוראי, שאומרים שודא דדייני. ואין ללמוד מכאן למקום אחר.

דרך הגמרא לעשות סיכום.

22. כתבו הראשונים, אף על פי שבכל ספק

שהיה רבו של אביי, וכתוב בהו חכי, היה כתוב בהם כך:

פלגא דאית לי בארעא — פלגא. כלומר שטר שהיה כתוב בתחילתו של השטר "אנו עדים על כך שפלוגי אמר לחברו: חצי שיש לי בשדה אני מוכר לך", היה מוכח בסופו של השטר שמכר לו חצי, שכך היה כתוב בסופו של שטר כזה "וקנה פלוגי מן פלוגי את חצי השדה".

ואילו שטר שהיה כתוב בתחילתו: "אנו עדים שפלוגי אמר לחברו: אני מוכר לך פלגא בארעא דאית לי, חצי בקרקע שיש לי", היה מוכיח השטר בסופו שמכר לו רק ריבעא, רבע מכל השדה, לפי שהיה כתוב בסוף השטר "וקנה פלוגי מן פלוגי רביע השדה".

ואמר רבה: ראובן שהיה לו שדה, ומכר את מקצתו לשמעון, כגון את חלק השדה שמצד מערב, ושייר לעצמו את החלק שממזרח, אך לא פירש בשטר כמה שטח מתוך השדה בצידה המערבי הוא מוכר לחברו, ולא כמה הוא משייר בשדה הזאת בצידה המזרחי לעצמו, אלא כתב רק את גבולי השדה שבא למכור, וכך כתב: הריני מוכר לך שדה אשר המיצר המערבי שלה הוא שדה של אדם בשם לוי, ואילו המיצר המזרחי הוא מצר ארעא, דמינה פלגא, דהיינו, המיצר הוא השדה הנותרת בידי, שממנה חלוקה השדה שאני בא למכור לך —

פלגא! אנו מפרשים את דבריו שמכר לו חצי השדה, כיון שהלשון שכתב, שהשדה הזו "חלוקה" מהשדה שלו, משמעו שהם מחולקים בשוה לחצאין.

אבל, אם כתב מצר ארעא דמינה פסיקא, הגבול בצד מזרח הוא השדה שלי, שממנה מופסקת השדה שאני בא למכור לך, מכר לו ממנה רק תשעה קבין. כי משמעות לשון זו היא שמכר לו שדה שאפשר לזרוע שם תשעה קבין, שהוא השיעור הפחות בשיעור שדה. וכמו שנזכר לעיל. כיון שהלשון "מופסקת" משמעותה היא, חלק מועט, המופסק מן המרובה. ולכן נותן לו חלק מועט בלבד. אלא שבפחות מתשעה קבין לא נקרא שדה, וכיון שהזכיר לשון שדה, על כרחך מכר שיעור תשעה קבין.

אמר ליה אביי: מאי שנא חכי, ומאי שנא חכי?! מהו החילוק בין זה לזה, שגם לשון מופסק משמעו כמו לשון חלוקה.

אישתיק רבה.

סבור מינה, הבינו התלמידים מדברי אביי: **אידי ואידי פלגא,** בשני האופנים מקבל הלוקח חצי.

ולא היא! אינו כן. **דאמר רב יימר בר אבא** שלמיה: **לדידי מפרשא לי מיניה דאביי,** אני קיבלתי הפירוש בזה מאביי, **בין מצר ארעא דמינה פלגא,** ובין מצר ארעא דמינה פסיקא, שתיהן שוין:

אי אמר ליה "אלין מצרנחא," אם כתב לו מצרני השדה שהוא מוכר, בצד מזרח שדה שלי, שממנה חלוקה השדה הזו, או שממנה מופסקת השדה הזו, ובצד מערב שדה פלוגי, וכן לצפון ודרום, ואחר כך הוסיף לכתוב "ואלין מצרנחא", כלומר אלו הן המצרים שלה, שזהו יתור לשון, ובא לייפות כחו,